

Яловий К. В.,

помічник

Народного депутата України

УДК 341.11

Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі

Метою статті є дослідження складових елементів системи захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі, які регламентовані нормативно-правовими актами Європейського Союзу (далі – ЄС) та Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Актуальність обраної теми є очевидною з огляду на те, що світ перебуває в економічній кризі, яка нашоєхує держави та їх підприємства на проведення недобросовісних заходів ведення зовнішньоторговельної політики. Відповідно корисним для запобігання таким антиконкурентним заходам є дослідження системи принципів захисту національного ринку, які були сформульовані в нормативно-правових актах СОТ/ЄС та Генеральній угоді з тарифів і торгівлі (далі – ГАТТ).

Сприятиме досягненню поставленої мети в процесі наукового пошуку звернення до суміжних галузей права, аналіз точок зору спеціалістів, науковців з цього питання (Т. Lyons, V. Fuhrmann, Th. K. Giannakopoulos, E. Jr. Freestone, W. Scarlet, D. R. Nelson, M. Horspool, M. Humphreys), вивчення положень нормативно-правових актів.

Зумовлені захисні заходи – це такі торгові обмеження, які можуть бути введені за спеціальних умов для захисту національного ринку від імпортованої продукції держави, яка порушує принципи взаємності та недискримінації ГАТТ / СОТ. Такі заходи здійснюються паралельно регламентованого СОТ захисту, який полягає в забезпеченні преїскурантами тарифних ставок, погодженими в рамках ГАТТ.

На нашу думку, систему зумовлених захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі держав доцільно розглядати як цілісну систему заходів, яка складається з елементів (принципів), що являють собою комплекс превентивних механізмів та норм, які класифікуються в залежності від роду порушення, яке вони покликанні попередити чи припинити.

Таким чином, система зумовлених захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі держав складається з таких елементів:

1. Антидемпінгове мито.

Під поняттям «антидемпінгове мито» потрібно розуміти тарифи, які вводяться країною-імпортером на імпорт невинправдано дешевої (демпінгової)

продукції, за допомогою якої експортер захоплює сектори ринку імпортера та ставить під загрозу чи знищує виробника аналогічної продукції [1, Р. 44–46]. Такі тарифи, фактично, за своїм змістом є штрафними, тому додаються зверху тих, які узгоджені в рамках ГАТТ, і застосовуються тільки стосовно фірм, що влаштовують демпінг і не можуть бути застосовані до країн [2, S. 36–37].

Разом з цим, норми ГАТТ, які регулюють демпінг, є певною мірою недоскональними, а процедури нечіткими і повними лазівок, що надає можливість вчинення протекціоністських засобів державами-членами СОТ. Це дозволяє деяким країнам-членам СОТ діяти в одностороннім порядку і вводити антидемпінгові мита на основі досить слабких доказів, що ставить іншу сторону, яку звинуватили в демпінгу, в конкурентно невігідні умови.

Варто зауважити, що виходячи з антидемпінгових принципів міжнародного права, антидемпінгове законодавство ЄС є набагато досконалішим і пристосованим до сучасних ринкових умов зовнішньої торгівлі [3, Р. 25].

Головну роль у системі джерел антидемпінгового законодавства ЄС грають угоди про інтерпретацію ст. VI ГАТТ. Після підписання Антидемпінгового кодексу була прийнята Постанова ЄС від 22 грудня 1994 року «Про захист проти демпінгових імпортованих товарів з країн-нечленів ЄС» № 3283/94 [4]. Відповідно до ст. 23 Постанови ЄС № 3283/94 Постанова ЄС від 11 липня 1988 року «Про захист проти демпінгового або субсидованого імпорту товарів з країн-нечленів ЄС» № 2423/88 [5], що регламентувала основні питання, пов'язані з застосуванням антидемпінгових заходів, визнана такою, що втратила юридичну силу. З огляду на те, що Постанова ЄС № 3283/94 двічі редагувалась (Постановами ЄС від 20 лютого 1995 року № 355/95 [6] та від 29 травня 1995 року № 1251/95 [7]), з метою ясності та юридичної чіткості, без шкоди для вже ініційованих згідно з ним антидемпінгових процесів, 22 грудня 1995 року була прийнята нова Постанова ЄС «Про захист проти демпінгових імпортованих товарів, що поставляються з країн-нечленів Європейського співтовариства» № 384/96 [8], яка в даний час є основним джерелом антидемпінгового законодавства ЄС та прикладом для внесення таких норм до національних систем права інших держав.

Антидемпінгове угода [9] встановлює докладні процедурні правила для початку і проведення антидемпінгових дій (розслідування, застосування заходів), а також правила відносно тривалості дії заходів та їх аналізу. Цей документ визначає демпінг як ввезення продукту на ринок іншої країни за ціною, нижчою від «звичайної вартості» [2, S. 42]. Тільки після встановлення факту, що експортна ціна товару менша за його вартість на національному ринку експортера, можна починати застосовувати захисні заходи національного ринку імпортера шляхом накладання антидемпінгового мита.

В Євросоюзі антидемпінгове розслідування за своєю природою є квазісудовою процедурою [1, Р. 51]. Розслідування факту демпінгу проводить Комісія ЄС в такому порядку: 1) початок розслідування; 2) обрання підприємством режиму розслідування та підготовка запиту на отримання відповідного режиму; 3) заповнення запитальника; 4) підготовка відповіді на додаткові питання; 5) підготовка коментарів до скарги та до рішення про початок розслідування; 6) проведення перевіркового візиту органом розслідування; 7) підготовка коментарів по збиткам та причинному зв'язку між демпінгом та збитками; 8) проведення слухань; 9) прийняття рішень про наступні дії [10, Р. 248].

Варто зауважити, що антидемпінговим законодавством ЄС передбачається право зацікавлених сторін надавати на всіх стадіях процесу органу розслідування необхідні аргументи та докази для захисту своїх прав та законних інтересів [11, Р. 625]. Разом з цим, рішення Комісії про введення чи відмову у введенні анти-

Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі...

демпінгових заходів може бути оскаржене в судовому порядку національних судів [3, Р. 179].

2. Компенсаційні заходи (антисубсидіювання).

Під поняттям «субсидія» потрібно розуміти такий вид недобросовісних методів торгівлі (unfair trade practices), який полягає в прихованні або відкритості фінансування урядом представників приватного сектору в обмін на якусь діяльність, яку уряд бажає винагородити, стимулювати або сприяти цій діяльності.

Компенсаційне мито (далі – КМ) – це тарифи, які застосовуються з метою нейтралізації та компенсації державою імпортером негативного впливу експортних субсидій експортера. За своєю природою, КМ не є тарифом штрафного характеру як антидемпінгове мито. Цей збір застосовується імпортером для вирівнювання умов міжнародної конкуренції і пом'якшення спотворення цін.

Питання субсидій та КМ регламентує Угода про субсидії та компенсаційні заходи (далі – Угода) [12], яка стала результатом Уругвайського раунду переговорів ГАТТ. Цей документ регулює субсидії, а також антисубсидійні засоби, для протидії впливу субсидій, введених іншими країнами [13, Р. 35].

Правила СОТ, які стосуються субсидій, переслідують двояку мету:

1. Встановити правила, які запобігають або зменшують негативний вплив на держави, що входять до СОТ, і запобігти використанню субсидій для анулювання або послаблення поступок.

2. Регулювати використання КМ країнами-учасницями СОТ, які прагнуть нейтралізувати шкідливий вплив іноземного субсидіювання продукції.

Структура Угоди про субсидії та компенсаційні заходи така: частина I визначає охоплення регулювання і дає визначення поняттю «субсидія». У частинах II, III і IV субсидії поділяються на категорії і встановлюються процедури і правила врегулювання суперечок. Частина V встановлює оперативні і процедурні вимоги, які повинні виконуватись державою-учасницею СОТ, що подає заявку на компенсаційні заходи проти субсидованого імпорту. Частина VI та VII визначають інституційну структуру та способи реалізації Угоди. У частині VIII встановлені особливі правила для країн, що розвиваються, входять до СОТ. Частина IX містить перехідні правила для розвинених країн та країн з перехідною економікою. Частина X і XI містять загальне положення про врегулювання спорів та підсумкові положення відповідно. Згідно з визначенням, даним в цій Угоді, субсидія означає «фінансовий внесок з боку держави» у вигляді:

- 1) прямого трансферту грошових коштів;
- 2) рішення відмовитися від доходу, який «у противному разі» повинен бути отриманий;
- 3) надання товарів і послуг;
- 4) схеми підтримки доходу або ціни, якщо фінансовий внесок дає «вигоду».

Виходячи з визначення субсидії як фінансового внеску доцільно зауважити, що не всі державні програми є субсидіями. Тільки ті вклади, які суттєво спотворюють стимул для торгівлі, СОТ розглядає та регулює як субсидії. Якщо, приміром, держава надає товари та послуги за ринковими цінами, вигода не утворюється, і, отже, не має місця питання субсидіювання цієї продукції.

Угода розрізняє два види субсидій: *заборонені* й такі, що *дають підставу для подальших дій*. Заборонені субсидії – це ті субсидії, застосування яких формально чи фактично обумовлено показниками експортної діяльності або співвідношенням використання місцевих та імпортованих товарів. Ці субсидії поставлені за межі заборони виходячи з того, що вони цілеспрямовано спотворюють принципи справедливої конкуренції міжнародної торгівлі, і відповідно, можуть,

швидше за все, завдати шкоди національним ринкам держав-імпортерів та експортерів аналогічних товарів та послуг.

Такий вид субсидії можна оскаржувати, виходячи з процедури врегулювання суперечок СОТ, згідно з якою вони розглядаються по прискореному графіку. Якщо в результаті дослідження визнається, що експорт держави заснований на елементах субсидіювання конкретного виробництва, такі субсидії повинні негайно бути скасовані. В протилежному випадку, країна, яка подала скаргу, може накласти на порушника компенсаційне мито.

Субсидії, що дають підставу для подальших дій, – це заходи, які є дозволеними, але можуть призвести до обговорень або до компенсаційних мит, якщо держава, яка звертається зі скаргою, зможе довести, що субсидія завдає шкоди інтересам її національного виробника чи ринку загалом.

У частині V Угоди встановлені детальні правила, що стосуються початку та норм проведення розслідувань з питання про введення компенсаційних заходів, введення попередніх і остаточних заходів та їх тривалості. Більшість процедурних правил Угоди аналогічні правилам Антидемпінгової угоди. Якщо орган з врегулювання спорів постановляє, що субсидія дійсно надає негативний вплив, субсидія повинна бути скасована або її негативний вплив негайно усунуто. Якщо місцеві виробники страждають від імпорту субсидійованої продукції, може бути введено компенсаційне мито за умови, що країна-імпортер доведе, що імпортна субсидія існує, що місцева галузь постраждала і що між двома цими фактами існує причинний зв'язок. Варто також відмітити, що Угода передбачає можливість експортера, що субсидіює своє виробництво, підняти свої експортні ціни в якості альтернативи сплаті компенсаційних мит на свій експорт.

Варто зауважити, що законодавець ЄС не передбачив особливих методів регулювання протидії таким несправедливим методам торгівлі (*unfair trade practices*), тому, в своїй практиці застосовує норми міжнародного права, які закріпила в своїх документах СОТ [11, Р. 368].

3. Захисні заходи.

Під поняттям «захисних заходів» потрібно розуміти тимчасовий тариф або квоту, які забезпечуються ст. XIX ГАТТ [9], для застосування захисту місцевої галузі від іноземних експортерів. Різниця між антидемпінговими митами та захисними заходами полягає в тому, що перші можуть накладатися тільки в тому випадку, якщо іноземні експортери ведуть антиконкурентну практику, тоді як захисні заходи можуть застосовуватися проти експортерів, що мають добросовісну конкурентну перевагу. Однак, такі заходи, що регламентовані СОТ за своєю природою, не є дискримінаційними, оскільки вони в рівній мірі застосовуються щодо всіх торгових партнерів, і з приводу конкретного об'єкту чи галузі. Проте, як і антидемпінгові та антисубсидійні заходи, захисні заходи з суб'єктивної сторони можуть застосовуватися для досягнення прихованої економічної протекціоністської програми окремих груп.

Угода про захисні заходи СОТ визначає захисні заходи як «надзвичайні» дії відносно збільшення імпорту певної продукції, коли такий імпорт завдає або загрожує завдати серйозної шкоди галузі вітчизняного виробництва – імпортера держави-учасниці СОТ. Такі заходи можуть включати кількісні обмеження на імпорт або збільшення мит до рівня, що перевищує рівень, узгоджений в рамках СОТ.

Угода про захисні заходи визначає такі їх принципи:

1. Тимчасовість проведення захисних заходів.

Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі...

2. Можливість застосування лише в випадках, коли встановлено, що імпорт певної групи товарів чи послуг завдав або загрожує завдати серйозного збитку аналогічним товарам чи послугам національного ринку.

3. Застосування заходів, здебільшого, у недискримінаційній формі.

4. Застосування таких заходів супроводжується виплатою компенсації країнам-членам СОТ, на чію торгівлю ці заходи вплинули.

У цій Угоді також регламентовані критерії оцінки нанесення чи загрози нанесення «серйозного збитку», а також фактори, які повинні бути враховані при визначенні впливу імпорту на місцеву галузь. Правила ГАТТ свідчать, що захисні заходи повинні застосовуватися тільки в тому випадку, якщо імпорт збільшується несподівано. Більше того, документ встановлює строк застосування захисних заходів, який не повинен перевищувати чотирьох років, хоча, передбачається можливість продовження строку до восьми років, за умови якщо компетентні національні органи встановлять, що цей захід залишається необхідним, і що є свідчення того, що відповідна галузь виходить зі стану стагнації. Таким чином, на відміну від антидемпінгових заходів, захисні заходи:

1. Застосовуються до країн, які ведуть добросовісну зовнішню торгівлю.

2. Не передбачають застосування прямих дискримінаційних способів застосування.

3. Повинні компенсуватися державою-учасницею СОТ, яка їх застосовує [2, S. 75–77].

Отже, підводячи підсумок вищевикладеному, під поняттям «зумовлених захисних заходів» потрібно розуміти торгові обмеження, які можуть бути введені за конкретно регламентованих умов для захисту національного ринку від імпортованої продукції держави, яка проводить політику недобросовісної конкуренції. В свою чергу, система зумовлених захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі держав являє собою цілісну систему заходів, яка складається з елементів (принципів), що являють собою комплекс превентивних механізмів та норм, які класифікуються в залежності від роду порушення, яке вони покликані попередити чи припинити.

Антидемпінгове мито – це тарифи, які вводяться країною-імпортером у відповідь на імпорт невиправдано дешевої продукції (демпінговий імпорт), за допомогою якої експортер захоплює сектори ринку імпортера та ставить під загрозу чи знищує виробника аналогічної продукції.

Міжнародно-правові норми ГАТТ, які регулюють демпінг, є певною мірою недосконалими, а процедури нечіткими та повними лазівок, які дозволяють використовувати державам недобросовісні засоби в зовнішній торгівлі.

Регулятивні норми антидемпінгового законодавства Євросоюзу, хоч і побудовані на недосконалих принципах Антидемпінгової угоди, проте, були вдосконалені та пристосовані до сучасних ринкових умов торгівлі європейським законодавцем [14, P. 240]. Антидемпінгові норми законодавства ЄС передбачають свою квазісудову процедуру розслідування порушених справ по вчиненню демпінгу, яку здійснює Комісія ЄС [2, S. 439].

Субсидія – вид недобросовісних методів торгівлі, який полягає в прихованні або відкритості фінансування урядом представників приватного сектору в обмін на певну діяльність, яку уряд бажає винагородити, стимулювати або сприяти цій діяльності.

Компенсаційне мито – це тарифи, які застосовуються державою-імпортером з метою нейтралізації та компенсації негативного впливу експортних субсидій експортера. За своєю природою, КМ не є тарифом штрафного характеру як антидемпінгове мито. Цей збір застосовується імпортером

для вирівнювання умов міжнародної конкуренції і пом'якшення спотворення цін.

Основним джерелом регулювання в країнах СОТ та ЄС субсидій, антисубсидійних засобів, для протидії впливу субсидій є Угода про субсидії та компенсаційні заходи, яка стала результатом Уругвайського раунду переговорів ГАТТ.

Під поняттям «субсидія» потрібно розуміти фінансовий внесок держави. Виходячи з того, що не всі державні програми фінансування приватного бізнесу є субсидіями, не до всіх підприємств, які знаходяться в торговельних відносинах з ЄС та країнами СОТ можуть застосовуватись антидемпінгові заходи, особливо, що стосується країн з перехідною ринковою системою, антисубсидійні міжнародно-правові норми можуть застосовуватись до державного фінансування тих галузей, які суттєво спотворюють стимул для торгівлі. Зокрема, якщо держава надає товари та послуги за ринковими цінами, вигода не утворюється, і, отже, не має місця питання субсидіювання цієї продукції.

Головна відмінність між КМ та антидемпінговим митом полягає в тому, що демпінг – це дія, що здійснюється фірмою (юридичною особою), тоді як субсидії – це дії, що робляться урядами (державами).

Під поняттям «захисних заходів» потрібно розуміти тимчасовий тариф або квоту, які забезпечуються ст. XIX ГАТТ та вводяться для застосування захисту місцевої галузі від іноземних експортерів.

Відмінність між антидемпінговими митами та захисними заходами полягає в тому, що перші можуть накладатися тільки в тому випадку, якщо іноземні експортери ведуть антиконкурентну практику, тоді як захисні заходи можуть застосовуватися проти експортерів, що мають добросовісну конкурентну перевагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lyons T. EC customs law. Oxford University Press, 2001. – 488 p.
2. Fuhrmann V. Außenhandelsbeziehungen: Lehrbuch. Wien., 2007, – 820 s.
3. Giannakopoulos Th.K. A concise guide to the EU anti-dumping/anti-subsidies procedures, Netherlands: Kluwer Law International – 231 p.
4. Official Journal of the European Communities. L 349/1, 1994.
5. Official Journal of the European Communities. L 179/15, 1979.
6. Official Journal of the European Communities. L 41/2, 1995.
7. Official Journal of the European Communities. L 122/1, 1995.
8. Official Journal of the European Communities. L 56/1, 1996, L 317/1, 1996.
9. General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt94ru.doc>
10. Freestone E. Jr. Anti-Dumping in EU. Oxford: Oxford University Press, 1998. – 310 p.
11. Scarlet W. Currency Dumping. New York: Law & Trade, 2009, – 752 p.
12. Соглашение по субсидиям и компенсационным мерам [Електронний ресурс]: Комитет РСПП по торгово-таможенной политике и ВТО. – Режим доступа: <http://www.rgwto.com/upload/contents/323/subsidia.doc>.
13. Nelson D. R., Vandebussche H. The WTO and anti-dumping, Vol. 1. Massachusetts: Edward Elgar Publishing limited 2005, – 1248 p.
14. Horspool M., Humphreys M. European Union law. New York: Oxford University Press, 2006. – 259 p.

Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі...

Яловий К. В. Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі

Стаття присвячена дослідженню елементів системи захисних заходів у сфері зовнішньоторговельних відносин, які регламентовані нормативно-правовими актами ЄС та СОТ. Розглядається джерельна база нормативно-правових актів, що регламентують захисні заходи у сфері зовнішньої торгівлі та умови їх застосування.

Ключові слова: захисні заходи, зовнішньоторговельні відносини, чесна конкуренція, антидемпінг, антисубсидійні заходи, компенсаційне мито.

Яловой К. В. Регулирование Европейским Союзом и Всемирной торговой организацией защитных мер в области внешней торговли

Статья посвящена исследованию элементов системы защитных мер в сфере внешнеторговых отношений, которые регламентированы нормативными правовыми актами ЕС и ВТО. Рассматривается база источников нормативно-правовых актов, регламентирующих защитные меры в сфере внешней торговли и условия их применения.

Ключевые слова: защитные меры, внешнеторговые отношения, честная конкуренция, антидемпинг, антисубсидийные меры, компенсационная пошлина.

Yalovoy K. Regulation of the European Union and the World Trade Organization protective measures in foreign trade

The article investigates the elements of a system of protective measures in foreign trade relations, which are governed by regulations of the EU and the WTO. Considered base source of legal acts regulating the protective measures in foreign trade and the conditions of their application.

Key words: protective measures, trade relations, fair competition, antidumping, anti-subsidiary measures, countervailing duties.